ئایا مارکس گرنگی خۆی هەرماوە؟
… نووسینی: پیتەر سینگەر*

میراتی کارڵ مارکس چییە، پاش 200 ساڵ لە دایکبوونی؟

وەرگێڕانی: گۆران عەبدوڵڵا

-______________

لەیادی 200 ساڵەی کارڵ مارکسدا لە 5ی ئایاری 1818 زیادەڕۆیی نابێت ئەگەر بڵێین پێشبینەکانیان گۆڕی، تیۆرەکانیان بەنرخکرد و بیرو باوەڕیان کردە شتێکی بەسەر چوو. ئەی کەواتە بۆچی لە سەدەی بیست و یەکدا گرنگی پێدەدرێت؟

لە ساڵی 1949 وە پاش سەرکەوتنی کۆمۆنیستەکانی چاینە لەشەڕی ناوخۆدا لەسەردەمی ماو تسی تۆنگەوە تا دەگاتە ڕوخانی دیواری بەرلین، 40 ساڵ پاشتر. گرنگیدان بە مارکس کارێکی بێوێنە بوو، لە هەر دەکەسێدا چوار کەسی سەر گۆی ئەم زەوییە لە ژێر دەسەڵاتێکدا گوزەرانیان دەکرد کە بە خۆیان دەوت مارکسی. وە لە زۆربەی وڵاتەکانی تریشدا مارکسیزم ئایدیۆلۆژیای باوی چەپەکان بوو. لە هەمان کاتدا سیاسەتی بەرەی ڕاست دادەڕێژرا لەسەر بنەمای دژایەتی کردنی مارکسیزم.
بەڵام لەگەڵ ڕوخانی کۆمۆنیزم لە یەکێتی سۆڤیەت و وڵاتە هاوڕێبازەکانی، کاریگەری مارکس کەمبووەوە.

لەیادی 200 ساڵەی مارکسدا کە دەکاتە 5ی ئایاری 1818، زیادەڕۆیی نابێت ئەگەر بڵێین پێشبینەکانیان گۆڕی، تیۆرەکانیان بەنرخکرد و بیرو باوەڕیان کردە شتێکی بەسەر چوو. ئەی کەواتە بۆچی لە سەدەی بیست و یەکدا گرنگی پێدەدرێت؟
ناوبانگی مارکس زۆر بە خراپی ناشیرین کرا بە بۆنەی ئەو ڕژێمە سەرکوتکەرانەی کە ناویان لە خۆیان نابوو مارکسی، لەگەڵ ئەوەی هیچ بەڵگەیەک نییە بۆ ئەوەی بیسەلمێنێت کە مارکس ئەم دەندایەتییەی قبوڵ دەکرد.

کۆمۆنیزم بەشێوەیەکی خراپ تا ئاستێکی زۆر هەرەسی هێنا، چونکە وەک ئەوەی کە کاریان پێکرد لە یەکێتی سۆڤیەت و چاینە لە سەردەمی

ماوتسی تۆنگ، فەشەلیان هێنا لەوەی بتوانرێت ئاستی گوزەرانی خەڵک بگەیەنرێتە ئاستی گوزەرانی وڵاتە سەرمایەدارەکان.

ئەم نائومێدییە هیچ کاریگەرییەکی لەسەر دیدگای مارکس نییە، چونکە مارکس ئەم وێنەیەی نەکێشاوە، وە

هیچ گرنگیدانێکی بە شێوە ژیانی کۆمەڵگەی کۆمۆنیستیش نیشان نەداوە. هەر بۆیە کۆمۆنیزم کێشەی قوڵی هەیە وە مارکس کورتی هێنابوو لە تێگەشتنی سروشتی بەشەر.

ئەمەیە بیرکردنەوەی مارکس، شتێک نییە بە ناوی سروشت و بایەلۆجیەتی مرۆڤ لە سروشتدا. سەبارەت بە کرۆکی مرۆڤ لە تێزەکانی سەبارەت بە فیورباخ " کۆی پەیوەندییە کۆمەڵایەتییەکان" نووسینی: بەمشێوەیە ئەگەر بتەوێ پەیوەندییە کۆمەڵایەتییەکان بگۆڕیت، بۆ نمونە کۆمەڵگەیەک پەیوەندی کارو سەرمایەی تێدا نەمابێت ژیان زۆر جیاوازتر دەبێت لە کۆمەڵگەیەک لە ژێر سایەی پەیوەندەکانی سەرمایەداریدا.

مارکس لە ڕێی خوێندنەوەوە نەگەشتەتە ئەم باوەڕە سەبارەت بە سروشتی مرۆڤ لە سیستەمە ئابورییە جیاوازەکاندا. بەڵکو کارکردی تیۆری هیگڵ بوو سەبارەت بە مێژوو. لە ڕوانگەی " هیگڵ"ەوە ئامانجی مێژوو، ئازادکردنی ڕۆحی مرۆڤە، ئەمە کاتێک ڕوودەدات کە هەموان هەست بکەین ئەمە بەشێکین لە هۆشمەندییەکی گەردونی. مارکس ئەم لێکدانەوە " ئایدیالیستانەی" گۆڕی بە لێکدانەوەیەکی " ماتریالیستیانە"، چونکە بزوێنەری هێزی مێژوو پێویستییە مادەکانمانە، ئازادیش لە ڕێگای خەباتی چینایەتییەوە ڕوودەدات.

چینی کرێکار هۆکاری ڕزگاری گشتییە لە جیهاندا، چونکە موڵکداری تایبەتی ڕەفز دەکاتەوەو لە جێگایدا موڵکداری گشتی دادەمەزرێنێت.

ئەو دەمەی کرێکار بە کە ببێتە خاوەنی ئامرازەکانی بەرهەمهێنان، مارکس بڕوای وابوو ئەو کاتە " بەرهەمهێنانی هەرەوەزی" بە شێوەیەکی سەرسوڕهێنەرانە زیاتر دەبێت لە بەرهەمهێنانی موڵکدارێتی تایبەتی. کەواتە کاری دابەشکردن بە شێوەیەکی زۆر، هیچ کێشەیەکی لەسەر نابێت. هەر بۆیە بە پێویستی نەزانیوە بچێتە وردەکارەکانی چۆنییەتی دابەشکردنی داهات و کاڵاکانەوە.

ڕاستییەک، کاتێک مارکس پلاتفۆرمەکی پێشنیار کراوی خوێندەوە بە یەکگرتنی هەردوو پارتی سۆشیالیستی ئەڵمانی ئەم شێوە دەربڕینانەی " دابەشکردنی دادپەروەرانە" و " مافی یەکسان" ی بە " ئاخافتنێکی بەسەر چوی قۆڕ" پێناسە کرد، چونکە ئەو داواکارییانە هی سەردەمی نەبونییە، بەلام شۆڕش کۆتایی بەمە دەنێت.

یەکێتی سۆڤیەت وەکوو ئەزمونێک سەلماندی کە وڵاتانی موڵکداریەتی تایبەتی ئامرازەکانی وەبەرهێنان و جێگرتنەوەیان بە موڵکداریەتی گشتی نابێتە مایەی گۆڕینی خوو ڕەوشتی مرۆڤەکان. زۆربەی مرۆڤەکان لە جیاتی گرنگیدان بە بەرژەوەندی گشتی، لە هەوڵی وەدەستهێنانی بەرژەوەندیی تایبەتەکانی خۆیان بوون یان لە هەوڵی وەدەستهێنانی پلەو پایەبوون بۆ خۆیان و کەسە نزیکەکانیان. ئەمە ئەوە دەردەخات کەوا بەرهەمهێنان لە سیستەمی تایبەتدا بەرهەم زۆرتر وەدەردەنێت لە سیستەمی گشتی. دەکرێت ئەم دیاردەیەش ببینین لە مێژووی ئەو وڵاتە گەورەیەی کە تا ئێستاش دەستی بە مارکسیزمەوە گرتووە.
لەسەردەمی دەسەڵاتی ماوتسی تۆنگدا، زۆربەی چینیەکان لە ژێر پلەی هەژاریدا گوزەرانیان دەکرد. ئابوری چینە تەنها پاش ساڵی 1978 گەشەی بەخۆیەوە بینی، ئەو کاتەی “دینگ شیاوپینگ” شوێنی ماوی گرتەوە.

لە وتەیەکیدا وتی: ” گرنگ نییە پشیلەکە ڕەش یان سپی، گرنگ ئەوەیە مشک بگرێت” ڕێگەی دا بە دامەزراندنی کۆمپانیایی تایبەت. لە کۆتایشدا ڕیفۆرمەکانی دینگ توانیان 800 ملیۆن کەس لە هەژاری ڕزگاربکات، لە هەمان کاتدا هۆکار بوو بۆ نایەکسانییەکی لە ڕادەبەدەر لە ڕووی داهاتەوە بە بەراورد بە زۆرێک لە وڵاتە ئەوروپیەکان و (زۆر زیاتریش لە ئەمریکا).

لەگەڵ ئەوەشدا چینە تا وەکو ئێستا بانگەشەی ئەوە دەکات کەوا سۆشیالیزم بەپێی هەلومەرجی چینە دادەمەزرێنێ. ئاسانیش نییە ببینین چ جۆرە سۆشیالیزمێک! با مارکس و ئابورەکەشی لەولاوە بووەستێت.

ئەگەر چینە ئیتر لە ژێر کاریگەری فکری مارکسدا نییە، دەتوانین ئەمە ببینین لە پەیوەند بە سیاسەتەوە، بەهەمان شێوەش ئابوری، لەڕاستیدا پەیوەندی پێوە نەماوە.
لەگەڵ هەموو ئەوانەشدا کاریگەری فکری مارکس هەردەمێنێ. تیۆری ماتریالیزمی مێژوویەکەی لە فۆرمە لاوازەکەیدا بۆتە بەشێک لە هزری ئەمڕۆ بۆ ئەو هێزانەی کە ئاراستەی کۆمەڵگە دیاریدەکەن. ناکرێت باوەڕ بەوە بێنین کەوا جارێکیان مارکس بەبێ مەبەست وتی: ماشێنی ئاشی دەستی ئاماژەیە بۆ دەرەبەگایەتی و ماشێنی ئاشی هەڵمی ئاماژەیە بۆ سەرمایەداری. مارکس لە نووسینەکانی تریدا زۆر بە چڕو پڕی باس لە پەیوەندییە کۆمەڵایەتیەکان دەکات وە بە چ شێوەیەک کاریگەرییان لەسەر یەکتر هەیە.

گرنگترین وەدەستهێنان و سوودمەندبوون لە ڕوانگەی مارکس بۆ مێژوو، ئەو دیدە نەگەتیڤانەیەتی بۆ گۆشەی فیکر، ئاین و هەموو دەزگا سیاسەکان کە سەربەخۆ نین لەو ئامرازانەی بۆ پێویستییەکانمان بەکاریان دەنێین، وە نە ئەو ستراکچەرە ئابورییەی کە بەدەوری ئامرازەکان و بەرژەوەندییە مادەکانماندا درووستیان دەکەین. ئەگەر ئەمە قسەیەکی ئاشکرایە، ئەمە لەبەر ئەوەیە کە ئەمە لەم دەدگایە گەشتووین. بەو هەکارە ئەمە هەمومان مارکسین.

-———————

سەرچاوە:

https://www.weforum.org/agenda/2018/05/200-years-of-karl-marx

• پیتەر سینگەر: مامۆستا لە زانکۆی پرینستۆن و مالبۆرن، لە وڵاتە یەکگرتووەکانی ئەمریکا. لە 2001 وە نووسینەکانی لە ڕۆژنامەکان بڵاو دەکاتەوە.

———————

لە ژمارە 1130ی ڕۆژنامەی ڕێگای کوردستان بڵاو بۆتەوە…

https://en.calameo.com/read/000783018cfed7aa09649

“سارە برنارت” ئەو ئەکتەرەی لە پێناو شانۆ ژیا … کامەران حاجی ئەلیاس

زۆرن ئەو ئەکتەرانەی لە پێناو شانۆ و بۆ شانۆ ژیان وەکو زانراوە ڕۆژی 27 ی ئاداری هەموو ساڵێك ڕۆژی جیهانی شانۆیە دەست نیشانی کردنی ئەم ڕۆژە دەگەڕێتەوە بۆ ئەوەی کە لە 27 ئاداری ساڵی 1961 لە پاریس فیستیڤاڵێکی شانۆی بەناوی “سارە برنارت” (1844 – 1923) ئەنجامدرا وەکو ڕێزلێنانێکیش بۆ ئەو کچە ئەکتەرە فەرنسییە کێچکرکردووە “سارەبرنارت” ئەم ڕۆژە بە ڕۆژی جیهانی شانۆ ناوزەند کرا.

ئەکتەری بەناوبانگی فرنسی “سارە برنارت ” لە 22ی ئەکتۆبەر 1844

لەدایك بووە ،لەسەرەتایی حەفتاییەکانی سەدەی نۆزدەهەم یەکێك بوو لە ئەکتەر بەتواناى ئەورپاو ئەمریکا بە بەردەوامی گرنگی بە توانستی خۆی دەدا، وەکو ئەکتەرێکی درامی هەر ناوبانگی دەکرد هەر بۆیە نازناوی “سارەی پیرۆز”ی پێبەخشرا.
سارە ژیانی هونەری خۆی لە ساڵی 1862 دەستی پێکرد وەکو قوتابی لە قوتابخانەی بەناوبانگی کۆمیدیای فرانسیز دەیخوێند هەر لەسەرەتایی حەفتاییەکان لەرێگەی کارە هونەرییەکانی ناوبانگی زۆری پەیداکرد، بەجۆرێك بووە ئەکتەرێکی بەناو بانگ لەسەردەمی خۆیدا.

ئەم هونەرمەندە جگە لە هونەری شانۆ گرنگی بە هونەری نیگارو هەڵکۆڵین و ئۆپرا و نووسین دەدا.. لە هەمان کاتداوەکو ئەکتەر بەشداری فلیمەکانی بێدەنگ دەکرد.. لە ساڵی 1900 رۆڵی “هاملێت”ی بینی (ئەم فلیمە لەروو هونەری دەقاودەق فلیمێکی بێدەنگ نەبوو بەمانایەکی تر بەشێوەی بەکرە روداوەکانی فلیمەکەی نمایش دەکرد بۆئەوەی لە خزمەتی دیالۆژ دابێت) لەگەڵ ئەم فلیمە سارە بەشداری 8 فلیمی کردوە دوو لەو فلیمانە باس لە ژیانی خۆی دەکرد دوا فلیمیش وەك ئەکتەر بەشدار بوو بەناوی (حسناء جزیرە) بوو لەساڵی 1912 وە لە ساڵی 1914 خەڵاتی (جۆقەی شرەف)ی پێبەخشرا.

دوای 10 ساڵ لە کارکردن لەساڵی 1915 تووشی نەخۆشییەکی مەترسیدار دەبێت و هەردوو قاچی دەشکێن بە ناچاری کورسی جوڵاوی بەکار هێنا لەگەڵ ئەوەشدا بۆئەوەی دووبارە لەسەر پێیەکانی بوەستێت قاچی دەستکردی لە داری بەکار هێنا بۆ کارە شانۆییەکان بەردەوام بێت .

شایانی باسە دوای گشتێکی سەرکەوتوو بۆ ئەمریکا لە ساڵی 1922 گەراییەوە فەرنسا تا مردن لە نواندن بەردەوام بوو بەهۆی خەراپی باری ژیانی نەیتوانی جوڵە بکات لەگەڵ پیر بوونیشدا بەڵام دەنگی هەروەکو جاران بوو تاوەکو لە 26 ئۆکتۆبەری 1932 بە رووداو کۆچی دوایی کرد.

سارا برنارت خاوەنی چەندین کتێبی شانۆیی بووە لەگەڵ رۆڵ بینین لە زیاتر 50 شانۆگەری و چەندین فلیمی سینمائی .
ئەم ئەکتەرە مەزنە لەزۆربەی شاکاری نووسەرە ناودارەکانی جیهان بەشداری کارای هەبوو وەکو ئەکتەری سەرەکی رۆڵی بینیوە لە نووسەرانەی وەکو (شکسپیر، مۆلێر، راسین ،ئبسن..)

کامەران حاجی ئەلیاس

نوێبوونەوە و یەکێتی ... چالاک ئاغجەلەری

ڕەنگە لەگەڵ تەماشاکردنی چرۆیەکدا زاکیرەمان لە وەرزێکی نوێدا شەپۆل بدات، یان گوێ گرتن لەگریەی ساوایەک ئاشنامان بکات بە بەردەوامی ژیان ، لێرەوە ڕا چێژ لە خۆشی و بەختەوەریەکان وەردەگرین و هێدی ..هێدی ئەم هەستە ئینسانیە پڕ چێژانە دەبن بە گەڵا گەشەکانی داری ژیان و ئەمڕۆمان بۆ دەڕازێننەوە و داهاتومان ڕۆشن دەکەن.

ئەم هەستانە بە شێکن لەگەڕانەوەی چێژە ئاوابووەکانی دوێنێ ، ئەو چێژانەی زۆرێکیان بەهۆی نادادی زاڵم بەسەر مەزڵومەوە هەر پێنگەیشتین و وەکو زۆرێ لە حەسرەتەکان لە ڕووحماندا ناشتمان، کەواتە جەوهەری گەش و نوێبونەوە نهێنیەکە لە زیبدوبوونەوەی ڕوح بۆ هەر تاکێک. هەر بەڕاست(دوور لە فزولیەت)ئەوە بەس خەمم لە بینینی ئەو وێنانە دەرونم ئاوێزانی ئەم چرکەساتانە دەبێ !؟ ئەی ئەگەر ئەم پرسیارە ئاراستەی تۆ بکەم لەو ئیحساسە، ئەم فانتازیا کاتیە مەستت دەکات؟ کە دڵنیام تۆش لەتامی ئەو شیرینیەی ژیان بێبەش نیت، هەرچەندە چەندان لەخەونەکانی ڕێگەت بوون بە شەک لە گۆڕستانی نائومێدی، ئیدی ڕوونە ئەم ئیمجانە لە ڕووی سایکۆلۆژیەوە(دەروونیەوە) یەکێکە لە سەرەتایترین ڕێگەکان لە ئاودانی ڕوح و ئاڵان بەدەوری ئاسودیدا، ڕامەمێنە و هەوڵبدە (خۆت نوێ بکەوە) ، بگەڕێ بەداوی نموونە وردیلەکاندا کە ڕۆژانە بە تەنیشتیاندا گوزەر دەکەیت ، لە پۆشینی جل و بەرگی نوێ یان میوانداری چرۆی گوڵە ،ئەم سامپڵە ساکارنە بەکردنەوەی دەروازەی ژیانێکی نوێ دەست پێدادەکات بە گەیشتن بە ئاسودەیی سیما ڕاستقینەکەی ژیان و سیحری نوێبونەوەو پرشنگەکەی بەربەستەکان شەقا شەقار دەکات.

لەم بەرکوڵەوە ڕێئە چەمە مەبەستەکەوە کە خواستەکە هەڵگری پارادایمێکی تەواو تاکەکە بە مێژووی خۆی ، خۆنەویستی و چەمکی بیرکردنەوەی سەردەمیانە ئاشنا بە فەرھەنگی نوێخوازی پێگەکانی ئەم کلتورە نوێیە یە بە تەواوی بوارەکانی ژیانی کۆمەڵگە بە مانا فراوانەکەی .

فەرمەلەی ئەم پرسە ووردەکاری زۆری پێویستە ، بە بڕوای من یەک لە پەگە بنچینەییەکان دەزینەوەی ئەو کارەکتەرانەیە کە خەسڵەتی کاریزمایییان تێدا هەیە ، چونکە بە فەزای ئێمە کاریزما هێزێکی مەعنەوی یەکلاکەرەوەیە بە تایبەت بە پرسە گرنگەکان ، هەرچەندە نادادی و ئیغتیسابی دەسەڵات و بەڕێوەبردن لە ڕێگەی سیاسەتی هەڵەوە پەنجەرەیەکی بەکراوەیی نەهێشتەتەوە بەڵام من ئومێدبڕاو نیم بە هەندە کەسی کاریزماتیک پێویستە کارایان لەسەر بکرێ و دەستیان پێوە بگیرێت.

دیارە ئەم ئەرکە قورسە پێویستی بە پشتیوانی هەمە چەشنە، بەڵام ئەوەی لەمپەری سەرەکییە بۆ ئەم جۆرە نوێیە ئەو دژایەتییەیە کە هێزە سیاسییەکان لە سەنگەی (ئەمە ڕاستین بەتەنها) لە ڕێگەی ماس میدیاوە دەیکەنە ژەمە خۆراکی ڕۆژانەی کۆمەڵگە، ئەرکی ئەم خواستەی چەندان جار زیاتر قورس کردوە، سوتاندنی تەڕ و ووشک بەتە بەشە لە کلتووری سیاسی ئەم نیشتمانە کە ئەرکی هەموومانە تێیپەڕێنین.

لە دونیای ئەمڕۆدا کۆمەڵەی هێزی سیاسی دژ بەیەک هەیە(ببورن ناکرێت دەستەواژەی نەیار بەکاربهێنرێت،چونکە ئەوەی کە دەگوزەرێت دژ بوونە نەوەک نەیاری سیاسی، یەک لەمەبەستەکانی ئەم بابەتە گۆڕینی ئەم فەرمەیە لەسیاسەت، بە ئەندازەیەک ناتەندروستە هەمیشە چاوەڕوانی ڕشتنی خوێنی لێدەکرێت)، دیدگای ئەم دژ بوونە زادەی مێژوویەکی تەژی بە ڕقە، بەڵام وەکو چۆن ئەم کایە سیاسیانە خۆیان مەحکوم کردوە بە ئاودانی بەستانی نیشتمانەوە لەسەریانە دەر ئەنجامی ئەو گۆڕانکاریانەی لە چەندین ساڵی پێشتر هاتە گۆڕێ کەهەندەی شایەنی ڕەخنە و سەرنجدانە ، شتێکی نە هێشتەتەوە بۆ ستایشکردن، لەم پوینتەوە تێبگەن بەرپرسیاری ئەم تێکچوونە سیاسیە کۆمەڵایەتییە ڕۆژەییە یە و هەریەک بە جۆرە بەرپرسیارێتی مەرایەی ئاراستە دەکرێت.

یەک لە فیگەرە بنەڕەتییەکانی دەسەڵات لە کوردستاندا کە هەمیشە دەست و لایەنگرانی پەیان وابووە دەتوانێت گۆڕانکاری سەر ڕێبخات یەکێتی نیشتمانی کوردستانە، ئەم هێزە هەر لەسەرەتاوە بە کۆمەڵەی دروشمی نوێگەریەوە چڕەی کرد ، بەڵێنی بە خەڵکی کوردستان دا تێکۆشان و خەباتی جیاواز بێت لەوانی پێشتر، بەم بەڵێنەی ئەرکێکی مەرایەی کەوتە ئەستۆ، شەهیدانی ئەم ڕێبازە گەواهیەکی ڕوونە لە پەیوەند بە پەیوەست بوون بە بەڵێنەکانیەوە کە تا ئەم ساتەش جەماوەرەکەی لە چاوەڕوانی گەیشتن بەو دروشمانەن بکرێتە کردار و

بە شێک نەبێت لە جوانکردنی شێوەی سیاسی ئەو هێزە.

هەر بۆیە تازەگەری بۆ ئەم پارتە سیاسیە بۆتە پێویستی ڕۆژ ، هەر وەستانێک لەم دۆخەدا بەقازانج بۆی ناگەڕێتەوە، ئەم خواستەش لە بەستنی گۆنگرەیەکی تەندروست بۆ بە هێزکردن و نوژەنی دیدگای سیاسی و خاوەنی دیسکۆرسێکی جیاوازتر لە هێزەکانی دی بۆ کۆی پرسەکان لەسەروو هەموویانەوە کارکردن بۆ بەدیهێنانی داخوازیە سەرتاییەکانی خەڵک و هەوڵدان بۆ بەدەست خستنی ژیانێک کە شایستەی ماندوێتی کۆمەڵگاک□ ب□□ت بە تەواوی دانیشتوانەکەیەوە دوور لە جیاکاری ڕەگەز و نەتەوە و ئاین، هاوکات دەست بردن بۆ هەڵسوکەتێکی تەندروست لەگەڵ دەسەڵاتی فیدراڵ دوور لە دەمارگیری نەتەوەیی.

بەدوای ئەمەدا دەبێت ببن□ت□ هەوێنی تەبایی نێوان لایەنە سیاسیەکان بە گشتی و جدیتر و تایبەتر کار بۆ تەبایی تا ئەندازی□ ی□کگرتنەوەیان لەگەڵ بزوتنەوەی گۆڕان و هاوپەیمانی بۆ دیموکراسی بکەن.

ئەنجام یەکێتی نیشتمانی کوردستان پشت بەستوو بە پەیامە نوێیەکەی جارێکی تر و لە بەرگێکی نوێی هاوچەرخدا بە پشتیوانی سەرکردایەتیە هەڵبژێردراوە نوێیەکەی دەکرێت ببنە بزوێنەرەی تازەگەری کۆمەڵگەی کوردستانی لە سایەدا ئاشتی و ئاوەدانی بە قەرار بکەن و ببنە خوڵقێنەری پارادایمێکی سیاسی نۆی لە کوردستان و عێراقدا

.

•

مەیم□وو نەکەی(داروین) و داینەسوڕەکەی (مەلا مەزهەر) … پاڤین ڕەمەزان

ئەوزەڵچەیەی بەهۆی گووتارێکی مەلا مەزهەرەوە درووست بوو، کاتێک ژنانی کوردی یابەشێکیانی بە وەچەی داینەسوڕ و هاوشیوەی داینەسوڕ ناساند، لە لێکەوتەکەیدا، کەزۆرینەی پیاوان بەرگریان لێکرد و

ناڕەزاییەکان لە سنووری ڕێکخراوەکانی بواریئافرەت و کەسە ڕادیکاڵ و چەپڕەوەکان مایەوە، واتە بەشێوەیەکی گشتی هاوسۆز وهاوبیری زیاتر بوو لە نەیار. ئەمە نابینە بەشێک لەو ململانێ سەخیف و گاڵتەجاڕە، بەڵکو ئەمە تا ڕادەیەکی زۆر گەیاندمانیبەو تێگەیشتنەی کۆمەڵەی کوردی، کۆمەڵێکی قەشمە و نوکتەبازە و هەموو شتێکی لەچوارچێوەی پێکەنین و فشقیات قبوڵە، لە هەمان کاتدا هەموو شتێکی نوێ لە چوارچێوەیفکر و ئایدیا و تیۆری زانستی ڕەتدەکاتەوە و دەیباتەوە قالبی پێکەنین و گاڵتەبازیبە ئەوەی بتوانێت قسەی لە بارەوە بکات.

داروینلە ساڵی ١٨٥٩ دوای ئەو هەموو بەڵگە دەستخستن و گەڕانە، کتێبی (ڕەچەڵەکی جۆرەکان)یبڵاو کردەوە، کە تیایدا باس لە بیردۆزێکی زانستی دەکات بە ناوی(evolution)، کە بە هیچ جۆرێک باس لەوە ناکات مرۆڤ وەچەی مەیموون بێت، یامرۆڤ لە مەیموونەوە بووبێت بە مرۆڤ، بەڵکو پێی وایە پەرەسەندووی یەک توخم وڕەچەڵەکن، ئەمەش بە پێی چەندین وردەکاری و بەڵگە و باس و خواسی زانستی، کە ناشێتلە خۆمانەوە بڕیاری لەسەر بدەین، کەچی لە کۆمەڵەی کوردیدا، کراوە بە گەورەترینئامرازی نوکتە و لەسەر مینبەرەکانەوە، چەندین مەلا و کەسی دینی بێ ئاگا لەزانستەکان و خودی تیۆرییەکەی داروینیش، ئامادەن باسی بکەن و نوکتە و قسەی فشقیاتیلەسەر هەڵچنن، تا پێکەنین و قاقایگوێگرانی ببیستن لە بەرامبەر ئەو هەموو هەوڵە زانسیتە!.

هەرلە باری بیردۆزەکەی داروینەوە، ئەگەر لە کۆمەڵەی کوردیدا، لە پێناو گاڵتەجاری وپێکەنین بەرگری لەو بۆچوونەش بکەیت کە مرۆڤ لە مەیموونەوە سەریهەڵداوە(کە لەڕاستیدا ئەمە بیرۆکەی داروین نییە) لێت قبوڵ دەکرێ و بەڵگەشت بۆ دەهێننەوە ودنیایەک قسەی هیچ و پوچیش دەخەنە سەر ئەو بیرۆکەیە، بەڵام لە قالبی زانستیدا باسیبکەی گاڵتە پێدەکەن و گوێت بۆ ناگرن و سفری دەکەنەوە، مەسەلەکەی مەلا مەزهەریش،یا داینەسوڕەکەی ئەو، ئەگەر بهاتایە مەلا مەزهەر بە خۆتەرخانکردن و بە پسپۆڕی ولێکۆڵینەوە، بۆچوونێکی وای دەربڕیبا، بە دڵنیاییەوە یەک کەست شک نەدەبرد بەرگری لێبکات و دنیاشان لێی قاو دەدا، بەڵام چونکە قسە فڕێدانێکی میزاجییە و ڤیدیۆیگووتنەکەی بووە بە مادەی پێکەنین، ئیتر قبوڵیانە و سەدان و هەزاران کەسی کورد،ئێستا دەڵێن: بەڵێ، ژنانی کورد سیفات و خوی داینەسوریان هەیە و پشتگیری لەبۆچوونی ئەو دەکەن. ئەم مەهزەلەی فشقیات و گاڵتە و گەپە لە مەسەلەی فکر، نیشانەیبێ بەهایی و

قەیرانی فکرە، کەواتە ئێمە ک□م□□کین هیچ شتێکمان لە چوارچێوەیلێکۆڵینەو و ئەکادیمی و زانستی قبوڵ نییە، وە ئەگەر وابێت و بەم شێوەیە بەردەوامبێت لە داهاتوودا، مایەپوچبوونی کۆمەڵگای کوردی بە تەواوی لە هەموو کایە ئەدەبی وڕۆشنبیری و فکری و فەلسەفەییەکان دەبینین، کە ئێستا لە حاڵەتی فەزاحەتدایە.